

ВІДГУК

**офіційного опонента – кандидата юридичних наук, доцента,
доцента кафедри цивільного права та процесу Інституту права, психології
та інноваційної освіти Національного університету «Львівська
політехніка» Павлюк Наталії Михайлівни
на дисертацію ЗАЙЦЕВА Руслана Валерійовича на тему «Структурно-
функціональна характеристика фидуціарної юридичної конструкції:
загальнотеоретичний підхід», поданої на здобуття ступеня
доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».**

Актуальність теми. Актуальність дисертаційного дослідження Руслана Валерійовича Зайцева зумовлена об'єктивними процесами трансформації приватноправових інститутів в Україні. В умовах розбудови цифрової економіки та активного залучення іноземних інвестицій, класичні договірні моделі часто виявляються недостатніми для регулювання складних відносин з управління активами. Фидуціарна конструкція, яка історично довела свою ефективність у провідних правових системах світу, в Україні тривалий час залишалася на периферії загальнотеоретичної уваги.

Поставлене питання, що обговорюється у даній роботі, виникло аж ніяк не в останні роки. Відомо, що розвиток та становлення національних правових форм, які регулюють суспільно-правові відносини і занурені у певну правову систему всередині держави, супроводжуються активним процесом конструювання різних моделей правовідносин. Ці моделі спрямовані на забезпечення, захист та відновлення порушених прав, що є необхідною умовою розвитку права як однієї з форм регулювання суспільних правовідносин.

Сучасні умови набувають особливого значення у питанні обрання дієвої правової конструкції для врегулювання майнових правовідносин, зокрема під час укладання різних видів договорів, у межах яких передбачається перехід комплексу прав від одної особи до іншої. Для вирішення даного питання потрібно враховувати походження тієї чи іншої юридичної конструкції, її місце у правовій сім'ї та співвідношення з діючою правовою системою.

Автор слушно підкреслює, що цивілістична практика України вже засвідчує застосування фидуціарних елементів у корпоративному та

банківському праві, проте відсутність єдиної концептуальної моделі створює ризики правової невизначеності. Тому розробка структурно-функціональної характеристики фідучії як цілісного інституту є нагальною потребою як для юридичної науки, так і для законотворчої практики.

Теоретичну основу дисертації становлять теоретико-методологічні наукові розвідки, пов'язані з дослідження фідучіарної юридичної конструкції. Досліджувану тематику розглядали українські та зарубіжні вчені: Барабаш О.О., Буяджи Г.В., Венедіктова І.В., Добкіна К.Р., Джордж Л. Греттон, Дихта Н. М., Дутко А.О., Забзалюк Д.Є., Ієрінг Р., Іоффе О.С., Курпас Ю.В., Луць В. В., Майданик Р.А., Малєн-Бріку Б., Некіт К.Г., Павлюк Н.М., Підопригора О.А., Погрібний С. О., Рабінович П. М., Романова А.С., Слипченко С. А., Спасибо-Фатєєва І.В., Харитонов Є.О., Чезаре С. та інші.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх новизна.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційної роботи визначається передусім її структурою, логікою викладу матеріалу, застосованими методами вирішення поставлених завдань, новизною пропонованих до захисту положень.

Мета дисертації полягає в розкритті природи походження та формування фідучіарної правової конструкції, простеження її еволюції, а також визначення місця серед інших схожих приватноправових форм. Для досягнення поставленої мети в дослідженні Руслана Валерійовича Зайцева передбачено вирішення наступних завдань, зокрема: дослідити правову природу та види довірчих юридичних конструкцій в різних правових системах, а також проаналізувати та охарактеризувати з історичної точки зору фідучію (довіру) як вид правовідносин; визначити роль фідучіарної правової конструкції в міжнародному приватному праві; зробити аналіз особливостей фідучіарної юридичної конструкції як засобу законодавчої техніки; дати обґрунтовану, цілісну теоретичну характеристику фідучіарної юридичної конструкції як необхідного елементу сучасних правовідносин; провести правовий аналіз

чинного законодавчого механізму та визначити особливості застосування фідучіарної юридичної конструкції як самостійного інституту цивільного права України.

Об'єктом дослідження є фідучіарна юридична конструкція як правова модель, що має міжсуб'єктну особливість, власну структуру та функції й розглядається у контексті нормотворчої діяльності в Україні. **Предметом дослідження** визначено механізми застосування фідучіарної юридичної конструкції у загальній теорії права та цивільно-правовій практиці України, види порушень, що виникають внаслідок недійсності таких конструкцій, а також система нормативно-правових актів, що безпосередньо регулюють різновиди фідучіарних (довірчих) правовідносин.

Заслуговує на схвальний відгук і **методологія** дослідження, яка ґрунтується на використанні сучасних наукових підходів і методів, які застосовувалися під час опрацювання теоретичних положень та аналізу практичних аспектів, а також при формулюванні висновків і рекомендацій. Вибір конкретних методів визначався об'єктом, предметом, метою та завданнями роботи. Методологічний інструментарій включає застосування таких загальнонаукових і спеціальних методів: діалектичного, онтологічного, праксеологічного, структурно-функціонального, методу абстрагування, методу аналізу наукових джерел, методу синтезу, історико-правового методу, порівняльно-правового методу, методу всебічності, методу систематизації та ін. Зокрема, порівняльно-правовий метод дозволив дисертанту здійснити ґрунтовний аналіз законодавства Франції, Люксембургу та Швейцарії, виявивши спільні закономірності розвитку фідучіарних конструкцій у країнах континентальної правової сім'ї. Системний підхід дозволив автору розглянути фідучію не як ізольований договір, а як міжгалузеву конструкцію, що пронизує корпоративне, фінансове та міжнародне приватне право.

Достовірність та новизна наукових положень, висновків і рекомендацій полягає у вибудовуванні цілісної структурно-функціональної характеристики фідучіарної юридичної конструкції як окремого інституту

приватного права. Наукова новизна роботи полягає у переході від фрагментарного вивчення довірчих відносин до системного аналізу фідучіарної юридичної конструкції.

Вадливим моментом є практичне значення одержаних результатів, сформульованих у дисертаційному дослідженні висновків та положень, яке полягає у можливості їх використання, зокрема – у освітньому процесі (акт впровадження в освітній процес Львівського державного університету внутрішніх справ від 02.01.2026 № 1).

Структура та зміст дисертаційної роботи є логічною та послідовною.

У першому розділі автор демонструє високий рівень загальнотеоретичного обґрунтування змісту виникнення та формування фідучіарних правовідносин, аналізуючи правову природу фідучіарних правовідносин. Автор слушно зауважує, що «фідучіарна угода являється певною гарантією щодо зобов'язання» і в сучасних умовах виступає засобом збереження майна (с. 36). Особливо цінним є підрозділ 1.3., присвячений міжнародному приватному праву. Автор довів, що європейський вектор розвитку приватного права вимагає від України впровадження стандартів лояльності та добросовісності, які є ядром фідучіарної конструкції.

Другий розділ присвячений загальнотеоретичній характеристиці фідучіарної юридичної конструкції. Дисертант ґрунтовно аналізує поняття та ознаки фідучіарної юридичної конструкції, її структуру та функції, а також приділяє значну увагу аналізу фідучіарної юридичної конструкції як засобу законодавчої техніки. Важливим є висновок про те, що фідучіарна конструкція передбачає обов'язок діяти добросовісно в інтересах іншої сторони, що являється ядром фідучіарних обов'язків.

Заслуговує на увагу авторська класифікація структурних елементів конструкції, де чітко розмежовано функції фідучіанта та фідучіарія. Важливим теоретичним внеском автора є обґрунтування «проміжного місця» фідучії між римською договірною моделлю та англосаксонським трастом. Це дозволяє розв'язати давню наукову суперечку щодо можливості імплементації елементів

трасту у вітчизняну правову систему.

Здобувачем розроблено цілісну модель «спеціального правового титулу», що дає відповідь на питання про правову природу повноважень особи, яка управляє чужим майном.

Третій розділ дисертаційного дослідження має найбільшу практичну вагу. Зокрема, автор пропонує нову редакцію ч. 2 ст. 316 ЦК України, трактуючи довірчу власність як «особливу правову конструкцію з елементами речового та зобов'язального права». Такий підхід дозволяє гармонізувати інтереси власника та управителя, уникаючи подвійного трактування титулів.

Крім того автор проводить правовий аналіз чинного механізму фідучії в Україні (с.123-205). Аналізуючи норми корпоративного права та фінансові послуги, дисертант доводить, що Україна вже фактично використовує фідучіарні моделі, проте вони потребують законодавчої легалізації як самостійного інституту. Це дозволило автору сформулювати висновки про необхідність впровадження «спеціального правового титулу» на довірче майно (с. 210).

Автор розглядає фідучіарну юридичну конструкцію як інструмент «нормотворчої діяльності», що дозволяє надавати завершений вигляд правовим інститутам.

Додаткової уваги заслуговує і той факт, що дисертант під час роботи над дослідженням використав значну кількість вітчизняних джерел та зарубіжної літератури, судової практики. Список використаних джерел складає 207 позицій.

Основні положення дисертації висвітлено у дев'яти наукових публікаціях, з яких 5 – наукові статті у виданнях, що входять до переліку наукових фахових видань України та 4 тези виступів на науково-практичних заходах.

Дотримання академічної доброчесності, відповідність анотації основним положенням дисертації.

Об'єктивне оцінювання тексту дисертаційного дослідження, як і його результатів дає підстави стверджувати, що Зайцев Руслан Валерійович дотримався загальновизнаних стандартів та вимог академічної доброчесності. Анотація до дисертації являє собою чітко викладену та обґрунтовану

характеристику роботи, відображає мету дослідження, наукову новизну дисертації та її практичне значення.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Віддаючи належне здобуткам дисертаційного дослідження Руслана Валерійовича Зайцева, слід звернути увагу на деякі висновки і твердження, що викликають певні сумніви, недостатньо обґрунтовані положення, зокрема:

1. У підрозділі 3.1 автор розглядає фидуціарну конструкцію як необхідний елемент сучасних правовідносин. Проте виникає питання щодо співвідношення фидуціарних обов'язків та професійної відповідальності. Чи вважає автор за необхідне впровадження обов'язкового страхування відповідальності фидуціарія (наприклад, у банківській сфері)?

2. Здобувач пропонує зміни до ст. 597-1 ЦК України, до якої пропонує внести більш чітке визначення довірчої (фидуціарної) власності, як спеціального (особливого) правового титулу на довірче майно. Було б доцільно уточнити, чи не призведе поява такого «спеціального титулу» до конфлікту з принципом абсолютного характеру права власності, що є фундаментальним для вітчизняної правової системи.

3. В роботі зроблено акцент на майновому аспекті фідучії. Проте, чи вбачає автор потенціал застосування фидуціарної конструкції у сфері інтелектуальної власності (наприклад, управління авторськими правами через організації колективного управління)?

Підсумовуючи, варто зазначити, що згадані зауваження мають неістотний характер і не знижують науково-теоретичної цінності дисертації Руслана Валерійовича Зайцева. Висновки до розділів та загальні підсумки роботи є логічно обґрунтованими й повною мірою відображають зміст дослідження. Автор продемонстрував здатність до творчого пошуку, вміння аналізувати сучасні філософсько-правові проблеми та вести фахову дискусію з дотриманням наукової коректності.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертація Зайцева Руслана Валерійовича на тему «Структурно-функціональна характеристика фідучіарної юридичної конструкції: загальнотеоретичний підхід» є завершеною, самостійно виконаною кваліфікованою науковою працею, що має вагомe теоретичне і прикладне значення, яка відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а також Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, а її автор – Зайцев Руслан Валерійович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри цивільного права та процесу
Інституту права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»

 Наталія ПАВЛЮК

Підпис засвідчую:
Вчений секретар
Національного університету
«Львівська політехніка»

Роман Брилинський